

Zounek, Jiří; Šimáně, Michal

Fáze historikovy výzkumné práce

In: Zounek, Jiří; Šimáně, Michal. *Úvod do studia dějin pedagogiky a školství : kapitoly z metodologie historicko-pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 72-74

ISBN 978-80-210-6944-2; ISBN 978-80-210-6947-3 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131204>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

FÁZE HISTORIKOVY VÝZKUMNÉ PRÁCE

Historický výzkum, stejně jako výzkumy v jiných vědeckých disciplínách, není otázkou jednorázového činu, ale vždy jde o proces, který se skládá zpravidla z několika fází.³⁵

1. **Volba tématu a stanovení problémů.** Jde o velmi důležitou fázi výzkumu. Vlastní volba tématu a stanovená konkrétních výzkumných otázek je velmi složitá věc, protože **od tohoto bodu se odvíjí celý další výzkum.** Studentům pomáhají s volbou tématu jejich vyučující či konzultanti. Někdy se může téma pro výzkum „zrodit“ po přečtení nějaké knihy nebo odborného článku. Jindy může jít o pokračování předešlého výzkumu apod. U zrodu nového výzkumného tématu může být zvědavost. Naše prarodiče mohou například říkat, jak oni se dříve lépe učili a byli daleko více poslušní. Student nebo výzkumník se může ptát, na základě čeho to tvrdí. Jaké k tomu mají doklady? A již je na světě téma, které se musí samozřejmě dále specifikovat, promýšlet či konzultovat se svým vyučujícím nebo odborníkem na danou oblast. V této fázi je proto nutné **odpovědět si zejména na několik otázek**, například: Má práce přinést zcela nové poznatky na základě původního výzkumu? Půjde o kompilační práci (tedy o jiný pohled na dosavadní výsledky výzkumů nebo shrnutí poznatků mnoha výzkumů a nalezení nových souvislostí)? Jak je téma „zpracovatelné“ z hlediska dosavadní literatury a dostupnosti pramenů? Do jaké hloubky bude téma zpracované? Jaké metody budou při výzkumu použity? Jakou formu vědeckého sdělení bude mít výsledek? Půjde o krátký článek nebo diplomovou práci či dokonce knihu? Dále je vhodné si vypracovat alespoň základní osnovu práce a rámcový plán výzkumu.

2. **Zpracování tématu v dosavadním vědeckém výzkumu.** Druhá fáze by měla dát relativně úplnou a především detailní odpověď na to, zda a jak je dané téma zachyceno v literatuře, k jakým výsledkům došli vědci v předchozích výzkumech (a to i v širším kontextu) nebo jaké výzkumné metody byly použity při realizovaných výzkumech. Významnou úlohu zde hrají bibliografie, a to jak hotové, tak vytvářené výzkumníkem. Někdy jde o poměrně náročnou fázi výzkumu, protože

³⁵ Tato pasáž textu vychází z Bartlovy publikace Úvod do studia dejepisu, ale je upravena, zkrácena a doplněna autory. Pojednání o fázích historikovy výzkumné práce lze dále nalézt např. v publikaci Josefa Bartoše a dalších.

k některým tématům existuje velké množství zdrojů (např. k dílu J. A. Komenského). Je tedy nutné prostudovat poměrně hodně textů (zde záleží i na vhodné formulaci výzkumných otázek). V některých případech je ale k dispozici malé množství zdrojů, což znamená méně studia, ale pak může být poměrně těžké sepsat obecnější kontext tématu. Nikdy by se nemělo zapomínat na zahraniční literaturu, která je dostupná v knihovnách, nebo v elektronických databázích knihoven či univerzit.³⁶

3. **Shromáždění relevantních pramenů a jejich kritika.** Cílem je shromáždit pokud možno všechny prameny vztahující se k tématu (i prameny, které se k tématu váží jen okrajově, rovněž tyto prameny mohou přinést důležitou informaci). Poté následuje vyhodnocení jejich dokumentární hodnoty a informační kapacity. Měla by se prověřit také pravost a hodnověrnost pramenů (kritika pramenů). V dějinách pedagogiky či školství se jen stěží setkáme s falzifikáty, přesto je vhodné při výzkumu pramen prověřit.³⁷ Těmito kroky končí tzv. informační fáze výzkumu, která je také nazývána **heuristikou**.
4. **Studium literatury a pramenů.** Ve čtvrté fázi jde především o snahu, na základě detailního studia všech dostupných zdrojů, „rekonstruovat“ minulost (určitý historický proces). Uplatňují se přitom analýza, komparace, interpretace, syntéza. Důležitou součástí je zpravidla formulování závěrů.
5. **Vypracování první verze práce.** Ta by měla vyjadřovat všechny získané poznatky z výzkumu, ale také takřka všechny obsahové a formální záležitosti, které jsou požadovány na odborné práci (obsah, úvod, závěr, seznam použité literatury, pramenů, tabulky, grafy apod.). Doporučuje se tuto verzi na nějakou dobu odložit a poté se k ní vrátit a znovu práci přečíst – mnohdy se odstraní zbytečné chyby či nejasně formulované myšlenky apod.
6. **Definitivní verze celé práce.** Jde o verzi, která je připravena k odevzdání (v případě diplomové práce), nebo je zaslána do redakce odborného časopisu či nakladatelství. Ponecháme nyní stranou požadavky redakcí odborných časopisů a nakladatelství, mnohdy jde totiž o velmi specifické požadavky. Tato tematika již sahá za rámec naší publikace. V případě bakalářské nebo diplomové práce je nezbytné, aby odevzdávaná práce byla na vysoké úrovni jak co do obsahu, tak

36 V případě Filozofické fakulty Masarykovy univerzity je tzv. elektronické informační zdroje dostupné z webu knihovny, nebo přímo na adrese: <http://knihovna.phil.muni.cz/katalogy-a-databaze/elektronicke-informacni-zdroje/>.

37 O kritice pramenů naleznete více informací např. v publikaci Miroslava Hrocha a kolektivu, ale i dalších.

i po formální stránce. V současné době, kdy můžeme využívat různé druhy kvalitních textových editorů (i tzv. open source), máme k dispozici skenery a další digitální nástroje a služby na internetu, by mělo jít o práce, které budou na vysoké úrovni i po formální stránce. Neměli bychom také zapomínat, pokud možno, na bezchybný seznam použitých zdrojů. Jde-li o bakalářskou či magisterskou/dizertační práci, je vždy dobré konzultovat všechny obsahové i formální náležitosti se svým vedoucím práce či konzultantem.

Tento postup není závazný, některé fáze lze zaměnit a dokonce zcela přeskočit. Vše se odvíjí například od tématu a koncepce výzkumu, dostupnosti literatury a pramenů, předchozího studia. Ve hře jsou i další faktory, např. zkušenosti výzkumníka z jiných výzkumných projektů, osobnost výzkumníka/studenta, jeho časové možnosti či styl práce.